

A Magyar Dolgozók Országos Szövetségének (MADOSZ) története

<https://erdelyikronika.net/2020/08/18/a-magyar-dolgozok-orzasgos-szovetsegenek-tortenete>

Szerző: Főcze János

Az alábbiakban a Magyar Dolgozók Országos Szövetségének (MADOSZ) két világháború közötti történetét, szervezeti felépítését, működését, tevékenységét, valamint a szervezet vezetőit fogjuk bemutatni.

A Magyar Dolgozók Országos Szövetségét (MADOSZ) 1934. augusztus 19-én Marosvásárhelyen alapították kommunista érzelmű diákok. Tagszervezeteihez csatlakoztak az 1933. június 13-án [Demeter János](#) vezetésével alakult Országos Magyar Párt Ellenzékében (OMPE) tevékenykedők is. Az OMPE és a MADOSZ megalakítása mögött ugyanaz a [Kohn Hillel](#) állt, akit eredetileg a Kommunisták Romániai Pártja (KRP) 1931-es V. kongresszusa határozatainak megfelelően az OMP-n belüli ellenzék létrehozásával megbíztak. A MADOSZ első titkára Mayer László jogászhallgató volt, első elnöke pedig a korábban a Városi és Falusi Dolgozók Blokkjában tevékenykedő Blázi István lett. A Kolozsváron székelő Központi Titkárság ismert tagjai ekkor: Demeter János, Vincze János, Mezei Lajos és Osztrovszki György. A szervezet egyszerre állt szemben a Horthy-korszak ellenforradalmi rendszerével, a román hatóságokkal és az Országos Magyar Párttal. Annak ellenére, hogy a madoszosok látszólag a törvényesség keretei között működtek, valójában a [Komintern](#) akkori politikai irányvonalának megfelelően a Párizs környéki békék teremtette nemzetközi rendszer lebontását, illetve a különböző sérelmeket elszenvető földműves vagy munkás csoportok megszervezését tűzték ki célul.

A kommunista, de 1934 végén már MADOSZ-vonalon is tevékenykedő kolozsvári munkás, Mezei Lajos hathatós szervező tevékenységének eredményeként a frissen alakult nemzeti-forradalmi szervezetnek sikerült a Gyimes völgyében 1934. október 15-én két gyimesi községre kiterjedő, ám rövid ideig tartó lázadást kirobbantani, amelynek következményeként Mayert 1935. február 18-án letartóztatták, és júniusban másfél év börtönbüntetésre ítélték. Ugyanebben az időszakban letartóztatták Vincze Jánost, és eljárást indítottak Demeter János, valamint Séra Zoltán ellen is.

Az ezt követő korszakban a MADOSZ a Komintern népfrontos politikáját képviselte Erdélyben. Ennek megfelelően a szervezet már a kelet-európai *status quo* fenntartása mellett tette le a voksát, elismert pártként nyilvánosan szervezkedett, és arra törekedett, hogy a romániai és a

nemzetközi antifasiszta mozgalommal építsen ki kapcsolatokat. A MADOSZ újjászervezését Mayer unokatestvére, [Bányai \(Baumgarten\) László](#) vállalta, aki 1935 elején Mezei javaslatára, valamint egy Komintern-aktivista, Jakabovics Jenő mentorálásával átvette a titkári teendőket. A szervezet elnöki székében Blázsit Szepesi Sándor kolozsvári szabó váltotta. 1935 májusában a hatóságok elfogadták az OMPE nevének MADOSZ-ra való változtatását, és ezzel bizonyos mértékig elismerték a szervezetet. Azonban a párt saját választási jelet – egy hexagont, vagyis hatszöget – csak 1936. január 8-án kapott.

A MADOSZ tulajdonképpeni népfrontos tevékenysége 1935. szeptember 24-én kezdődött, a Petru Groza Ekésfrontjával Bácsiban kötött szövetséggel. Ezt az év végén a szintén Hunyad megyei Cebén bővítették további, ugyancsak antifasiszta törpepártokkal – a Demokratikus Blokkal és a Popovici-féle Szocialista Párttal. A fasizmus elleni összefogás címén Bányai és Szepesi az OMP-t is megkeresték az év novemberében – a párt azonban visszautasította a közeledést. Ezzel szemben a Nemzeti-Parasztpárthoz (PNȚ) való, a KRP által patronált közeledésük kedvezőbb fogadtatásra talált. A csoportosulás lapjai különböző címek alatt jelentek meg. Még a MADOSZ megalakítása előtt a Demeter körül szerveződő fiatalok [Kolozsváron](#) a [Falvak Népét](#) (1932. szeptember 30-tól 1933. március 19.), az *Ellenzéki Közlönyt* (négy száma jelent meg 1933 áprilisa és 1934 májusa között), és majd ezt követően a *Népakaratot* (1933 ősze - 1934 januárja) állították össze. Ezután Marosvásárhelyen adták ki a *Székelyföldi Népakaratot*, a [Székelyföldi Néplapot](#), és végül az [Új Szó](#) című újságot.

1936-ban dolgozták ki a párt programját: ez szociális és nemzeti kisebbségi jogokra vonatkozó követeléseket egyaránt tartalmazott. A szervezet munkájához ekkor csatlakozott aktívabban a korábban a felvidéki [Sarlóban](#) meghatározó szerepet játszó [Balogh Edgár](#) és [Méliusz József](#), valamint [Tamás Gáspár](#). A MADOSZ támogatta az 1936-os időszakban Hunyad megyei választásokon győztes nemzeti-parasztpárti jelöltet. Ekkorra a MADOSZ-nak Bukarestben (Agya Demeter, Osztrovszki György, Bákay Domokos és Huszár Emil vezetésével), Déván (Galambos Vilmos), Marosvásárhelyen (Forró István), Nagyváradon (Újvárosi Sándor), Gyergyóditrón (Gál Imre) és Brassóban (Jakab János) is megalakultak a helyi szervezetei. Székelyudvarhelyen március 8-án a MADOSZ szövetségre lépett a hagyományosan szintén a Nemzeti Parasztpárttal együttműködő Réti Imre vezette Kisgazdapárttal.

A szervezet első nyilvános országos gyűlésére 1936. április 19-én, Brassóban került sor. A kisiparosok képviselőjeként felszólaló [Kurkó Gyárfás](#)t ezen a találkozón választották meg a brassói szervezet titkárának. A szervezet továbbra is antifasiszta és revízió-ellenes maradt: 1936 novemberében felhívást bocsátottak ki Nagyváradon a magyar revizionizmus ellen. December 20-án ugyanebben a szellemben Marosvásárhelyen „békegyűlést” tartottak.

1937 elején Kurkót a MADOSZ ideiglenes elnökének választották. Bányai belső körben ekkor a MADOSZ-t olyan nemzeti, forradalmi és demokrata szervezetként határozta meg, amelyik a romániai magyar parasztok, kisföldbirtokosok, munkások, kisiparosok, valamint az értelmiségiek képviselőit vállalkozott. A szervezet soraiban szívesen látott még a hatóságok előtt le nem leplezett, kommunista meggyőződésű egyéneket is. A MADOSZ magyar jellegének a megőrzése miatt a pártban a zsidó származásúak csak szimpatizánsok, vagy legfeljebb egyszerű tagok lehettek. Az antirevizionizmusukban többen is felhasználható, a román állami egységet legitimáló tényezőt láttak, azonban ekkoriban ez még nem találkozott a román kormány támogatásával.

Balogh Edgár ebben az évben vállalta el a MADOSZ kulturális szekció-vezetői tisztségét, és Tamási Áronhoz hasonlóan egy „ifjúsági parlament” összehívásának ötletét vetette fel. Az 1937. október 2-4. közötti [Vásárhelyi Találkozón](#) Balogh, Vincze, Méliusz, Kurkó és Bányai is részt vettek a MADOSZ tagjai közül. A Találkozó vitái során született konszenzusos zárónyilatkozatban a kisebbségi lét irányító elvének mások mellett a keresztény erkölcsöt, valamint a demokratikus nemzeti követelményt tették meg. A madoszosok ennek ellenére később gyakran hivatkoztak a Találkozóra úgy, mint politikai fellépéseiket legitimáló eseményre.

A MADOSZ működése alatti első és legjelentősebb kongresszusát 1937. november 14-én Brassóban tartották. Kurkót megerősítették országos elnöki tisztségében, Bányai pedig továbbra is főtitkár maradt. Ráczy Gyula ugyanakkor Bányai helyettese lett. December 20-22-én az országban parlamenti választásokat tartottak, ahol a Nemzeti Parasztpárttal és a Réti-féle Kisgazdapárttal szövetségben indultak. Kurkó Csík, Czikó pedig Háromszék megyében indult – anélkül, hogy bármelyikük mandátumot szerzett volna. A választások alkalmával egyik politikai erő sem szerezte meg a szavazatok 40%-át, és erre hivatkozva [II. Károly](#) 1938. február 8-án bevezette a királyi diktatúrát.

Az új rendszerben a MADOSZ működése megbénult: a Balogh Edgárhoz hasonló értelmiségiek a számvetés idejét látták elérkezettnek, míg politikai síkon létrejött azok köre (Bányai László, Vincze János, Nagy István, Kovács Katona Jenő, Fogarassi László, Jordáky Lajos, Balogh Edgár, Galambos Vilmos és Józsa Béla), akik a Vásárhelyi Találkozó eszméire hivatkozva arra törekedtek, hogy a [Magyar Népközösség](#)ben befolyást szerezzenek, valamint hogy megkerülve a korábbi időszak elitjét, közvetlenül a királlyal és környezetével létesítsenek kapcsolatot. Lényeges áttörést azonban mindezek ellenére sem sikerült elérniük.

1939 júniusától jelent meg az [Erdélyi Magyar Szó](#) című kolozsvári lapjuk, amelyet Szabó Árpád szerkesztett. Július 30-án a korábbiaktól eltérően a lap munkatársai a segesvári negyvennyolcas megemlékezésektől külön rendeztek Petőfi-emlékünnepelet. Az augusztus 23-

án megkötött Ribbentrop-Molotov paktumot követően a „Vásárhelyi Találkozó alapjain állók” folytatták tevékenységüket: továbbra is arra törekedtek, hogy pozíciókat szerezzenek a Magyar Népközösségben belül. Ebben a legsikeresebbek Aradon voltak, ahol Palásti József helyi MADOSZ-vezető segítségével sikerült az ottani ellenzéki csoportnak átvenni a Népközösség irányítását. A [Bánffy Miklós](#) vezette központ azonban ezt nem hagyta annyiban, és megsemmisítették az eredményeket.

A bukarestiek már 1936-tól kezdve, Czikó Lőrinc vezetésével beépültek a főváros magyar vallásos szervezeteibe, és ott folytattak kulturális tevékenységet egészen addig, amíg a szervezetekből ki nem zárták őket. A *Népi Toll* című irodalmi verseny megszervezése mellett politikai síkon a Népközösség demokratizálását hangoztatták. A még mindig népfrontos politikában gondolkodó Kurkó és Balogh 1939 novemberében manifesztumot adtak ki, ugyancsak a Vásárhelyi Találkozóra appellálva. Hasonló szellemben tartottak december 30-31. között Népi Találkozót. 1940. február 4-én Szabó Béni részvételével Brassóban gyűléseztek: ezen a Népközösségbe való belépésre buzdították a hallgatóságot. Később Balogh emiatt pártbírálatban részesült. Bányai szervezésében az 1939 májusi román állami antirevizionista tüntetéseken magyar népviseletbe öltözött madoszosok vettek részt.

A MADOSZ népfrontos időszak a Ribbentrop-Molotov paktum ellenére 1940 nyaráig tartott. A szűk körben tovább működő, de hatékony tevékenységre alkalmatlan MADOSZ 1940. július 11-én újra nemzeti-forradalmi szervezetként határozta meg magát. Az újjászervezés érdekében küldték ki Kolozsvárról Székely Mihályt a Szamos völgyébe, Hegyi Nagy Mihályt a Maros völgyébe, valamint Schmotzer Károlyt az akkori Torda megyébe. A kolozsvári Szabó Zoltán ugyanakkor a Székelyföldre utazott el. Szabót és Schmotzert rövid időn belül elfogták a rendőrök, és emiatt a Kolozsváron tartózkodó Bányai és helyettese, Rácz illegálitásban kényszerült. A MADOSZ-t újra üldözni kezdték, és az országos szinten megindult kommunista-ellenes fellépés nyomán mások mellett Kurkót, és a nem sokkal korábban szabadult Mayert, valamint Nagyot és Kohnt is a Caracal-i internálótáborba vitték. Ezt követően tényleges MADOSZ-tevékenységről alig beszélhetünk – azok, akik folytatni akarták a tevékenységüket, a kommunista párt aktivistáiként működtek.

Az KRP erdélyi és bánsági szervezete, valamint a MADOSZ 1940 augusztusában kiáltványban hívták fel az erdélyieket a tartomány független, szovjet befolyás alatti entitássá való alakítására. Emiatt azonban később kénytelenek voltak önkritikát gyakorolni a KRP KB-val szemben. A második bécsi döntés némiképpen meglepetésként érte a román állam egysége mellett a népfrontos időszakban számos esetben állást foglaló MADOSZ-t. A Magyarországhoz csatolt országrész területén maradt egykori madoszosok közül többen ezt követően a KMP-hez csatlakoztak, majd pedig 1943 után a Békepárt sorai közé lépve folytatták a tevékenységüket.

Bányai 1940-ben elhagyta Észak-Erdélyt. Először Temesváron, majd Brassóban, ezt követően pedig újra Temesváron volt vezető pártaktivista. 1940 decemberében Czikkóék szervezésében tartottak egy zártkörű madoszos találkozót. Szintén Dél-Erdélybe költözött Szabó Árpád, aki a kommunista párt aktivistájaként végzett illegális tevékenysége mellett nekiállt a MADOSZ újjászervezésének is. A szervezet tulajdonképpeni működéséről azonban nem maradt fent forrás – joggal feltételezhetjük, hogy a szervezet ebben az időszakban valójában nem fejtett ki semmilyen tevékenységet. Az illegalitásba vonultak közül Dél-Erdélyben Ocskó Teréz és Szabó Árpád a román hatóságok, Észak-Erdélyben pedig Józsa Béla és Kovács Katona Jenő (ez utóbbiak nem voltak madoszosok) a magyar, illetve a német hatóságok kommunista-ellenes fellépéseinek áldozataivá váltak.

1944. augusztus 23-án Románia sikeresen átállt a szövetségesek oldalára. Ezt követően az addig börtönbe vagy internálótáborba zárt kommunisták és madoszosok szabadlábra kerültek. Temesváron Bányai László, Méliusz József és Kazinczy János újjáalakították a MADOSZ-t, és a legálisan szervezkedő kommunisták oldalán vettek részt a városban zajló hatalomváltásban. Kapcsolatba léptek a Magyar Népközösség „demokratikus” elemeivel (például Takács Lajos) és megszerezték az irányítást a dél-erdélyi magyarság egyetlen sajtóorgánuma, a [Déli Hírlap](#) felett.

A román kiugrást követően a Moszkvából hazatért [Luka László](#) utasítására Vincze János megbízta Kurkó Gyárfást a MADOSZ újjáalakításával, amire Brassóban október 4-én került sor. Október 6-án kimondták csatlakozásukat az RKP által alakított politikai szövetséghez, az Országos Demokrata Arcvonalhoz (ODA), miközben az észak-erdélyi baloldali politikusok is szervezkedni kezdtek. 1944. október 16-án a Magyar Dolgozók Szövetsége nevet Romániai Magyar Népi Szövetségre változtatták, és ezzel a hivatalosan csak 1936. január 8. és 1938. február 10. között működő MADOSZ története ténylegesen véget ért. Kolozsváron csak október 22-én alakították újjá a MADOSZ-t, amit november 12-én a Kolozs megyei szervezet létrehozása követett. Az észak-erdélyi madoszosok Bányai László november 23-i kolozsvári látogatása után fogadták el, hogy betagozódjanak a brassói központtal működő Magyar Népi Szövetségbe.